

МОНОГРАФИЈА О БИБЛИОТЕЦИ МАТИЦЕ СРПСКЕ

Грбић, Душица, Гордана Ђилас и Александра Драпшин. *Библиотека Матице српске: Поводом 185 година од отварања за јавност 1838*. Нови Сад: Библиотека Матице српске, 2023.

Славећи 185 година од отварања за јавност (1838), Библиотека Матице српске објавила је монографију *Библиотека Матице српске*, чије су ауторке Душица Грбић, Гордана Ђилас и Александра Драпшин, изузетни зналци библиотекарства и историје Библиотеке Матице српске. Уз ову публикацију, поред изложбене поставке рукописних и старих штампаних књига и реткости изузетне вредности, свечано је обележен Дан Библиотеке Матице српске 28. априла 2023. године. Тај дан се прославља као Дан Библиотеке од 2016. године, јер је сеоба Матице и њене Библиотеке из Пеште у Нови Сад започета баш на тај датум, давне 1864. године.

Већ у „Уводној напомени“, осим о поводу писања, ауторке су укратко образложиле структуру монографије, наводећи да садржи кратак осврт на историјат Библиотеке Матице српске, што је уједно и назив првог поглавља, као и на њене послове, фондове и технолошко осавремењавање, чиме се баве у оквиру централног поглавља „Послови Библиотеке Матице српске и фондови“, а употпуњена је и великим бројем илустративних прилога.

У првом поглављу приказан је кратак историјат Библиотеке Матице српске, најстарије српске библиотеке националног значаја и прве јавне научне библиотеке, која је утемељена у Пешти 1826. године, у окриљу Књижевног друштва Матице српске, основаног са циљем да омогући излагање часописа *Лейбиш Матице српске*. Ауторке су хронолошки приказале на који начин се развијала Библиотека Матице српске, при чему је посебна пажња усмерена на описивање почетног фонда, па тако нпр. читалац ове монографије има увид у

списак од 24 наслова публикација које је Руска академија наука из Санкт Петербурга упутила Библиотеци. Те публикације су и прве књиге доспеле разменом у Библиотеку Матице српске, уз пет наслова књига дародавца Атанасија Стојковића, члана Руске академије наука и великог српског патриоте, што је први лични поклон који је дарован Библиотеци. Затим се говори о првим великим збиркама које је Библиотека добила и свим значајним дародавцима, који су знатно допринели богаћењу фонда, пре свега о Платону Атанацковићу и Сави Текелији, као и о библиотекарима који су утицали на њен даљи развој, уређење и свеукупни напредак, од оснивања до данашњих дана. С тим у вези, треба истаћи да, захваљујући историчару и библиотекару Јовану Радонићу (1873–1956), Библиотека данас располаже најбогатијом и најкомплетнијом збирком старе српске периодике. Ту су и значајни подаци о првом публикованом каталогу и каталогизацији књига, о развоју набавке и размене публикација с разним институцијама, о обавезном примерку, као и о њеној модернизацији и унапређењу, које је започето, пре свега, електронском обрадом публикација 1989, а настављено у складу са новим технолошким постигнућима.

Друго поглавље, уједно и централно, носи назив „Послови Библиотеке Матице српске и фондови” и садржи потпоглавља о одељењима Библиотеке: „Стара и ретка књига и легати”, „Набавка и размена публикација”, „Каталожко-библиографска обрада”, „Чување и коришћење публикација”, „Матични послови”, „Реферални центар”, „Заштита публикација”, као и потпоглавља која нас информишу о свеукупној делатности Библиотеке Матице српске и активностима које је успешно представљају и промовишу: „Дигитална библиотека”, „Издавачка делатност”, „Дан Библиотеке Матице српске и Награда ‘Златна књига Библиотеке Матице српске’”, „Изложбе”, „Трибина ‘Савремени човек и савремени свет’”, „Награда ‘Сретен Марић’”, „Стручни и научни скупови, конференције и акредитовани семинари” и „Награде и признања”.

У потпоглављу „Стара и ретка књига и легати” ауторке су велику пажњу посветиле опису значајних и богатих збирки реткости, које се непрекидно прибављају од самог настанка Библиотеке, што сазнајемо још у „Уводној напомени”, и по којима је данас Библиотека Матице српске једна од најбогатијих и најпознатијих. Истакнут је и нарочит значај библиотека целина – личних библиотека знаменитих личности и библиотека установа и друштава, по којима је Библиотека такође позната. Затим се у другом делу говори о пословима микрофилмовања и дигитализације старих периодичних публикација, о превентивној заштити и конзервацији и рестаурацији старих и ретких књига (о чему још детаљније можемо читати и у оквиру потпоглавља „Заштита публикација”), о уређењу, обради и заштити старих и ретких књига других институција, о сарадњи на пројектима са другим институцијама, посвећених опису и очувању књижног наслеђа.

Наредна потпоглавља посвећена су пословима набавке и размене публикација, опису послова каталожко-библиографске обраде монографских и

серијских публикација, израде текуће библиографије за територију АП Војводине и ЦИП записима, као и аутоматизацији библиографског пословања, каталогизацији са нормативном контролом, чиме су створени услови за успостављање конзистентног узајамног каталога и развој објектно-релационе каталогизације, Завичајној збирци и Посебним збиркама Библиотеке Матице српске, њиховом оснивању и специфичностима.

У одељку „Чување и коришћење публикација” приказана је структура овог одељења, као и правила коришћења услуга Библиотеке Матице српске, а могу бити интересантни и подаци о просечном броју учлањења и просечном броју публикација, које се користе током једне календарске године. Ово потпоглавље посебно је значајно за потенцијалне кориснике Библиотеке Матице српске, јер садржи све неопходне информације о фондовима, броју и типовима читаоница у Библиотеци, о различитим могућностима и опреми за рад, као и информације о средствима промовисања, информисања и комуникације са корисницима у Библиотеци (услуга *Пийјајте библиошекара Библиотеке Матице српске*, оглашавање на Фејсбук страници и Инстаграму итд.).

Део „Матични послови” обавештава нас о матичним функцијама Библиотеке Матице српске која координира библиотечко-информативну делатност у Војводини, о организацији стручних испита и одржавања акредитованих програма сталног стручног усавршавања, о редовним годишњим надзорима над стручним радом библиотека у оквиру матичне надлежности, о организацији стручних семинара за библиотекаре итд. Тематска целина насловљена „Реферални центар” такође је од велике важности за потенцијалне кориснике будући да, на основу наведених информација, могу сазнати које све врсте услуга пружа ово одељење (претраживање цитираности радова научних радника, међубиблиотечка позајмица из иностранства, тематска претраживања у страним базама података итд.).

У последњим потпоглављима монографије дат је опис Дигиталне библиотеке, њених целина и опреме за дигитализовање. Затим се говори о издавачкој делатности Библиотеке, при чему читаоци могу стећи увид у велико богатство и разноврсност публикованих издања од изузетне важности за српску културу. Значајна пажња посвећена је опису едиције *Кашалої сїарих и рейких књиїа Библиотеке Матице српске*, као и раду на персоналним библиографијама, међу којима се издваја *Библиографија Иве Андрића* у две књиге, као највећа персонална библиографија у српској културној историји.

На крају, читаоци се могу информисати и о манифестацијама које се одржавају у Библиотеци, о електронским и штампаним изложбама, трибини „Савремени човек и савремени свет”, која је установљена још 2015. године, о Награди „Сретен Марић”, коју су установили Општина Косјерић и Библиотека Матице српске, а која се додељује бијенално од 2005. године за најбољу књигу есеја, као и о стручним и научним скуповима, конференцијама, акредитованим семинарима и разним радионицама, одржаним у циљу стручног усавршавања.

Завршни део монографије садржи информације о наградама и признањима које је добила Библиотека Матице српске, од 1966. године до данас, од којих је последња – „Сретењски орден првог реда” додељена 15. фебруара 2023. за нарочите заслуге у прикупљању и очувању књижног фонда од историјског и културног значаја, а поводом 185 година од почетка њеног јавног рада.

Осим приказа историјског развоја Библиотеке и њених послова, ова монографија је веома упечатљива и визуелно, почевши од самих корица, које су илустроване заставицом из рачанског рукописа *Сѣихолоија Киѣријана Рачанина* (18. век), па до њене унутрашњости – скоро свака страница употпуњена је фотографијама, које илустративно приказују сегменте онога о чему се говори, од почетка до краја. Одељак „Стара и ретка књига и легати” можда је и најбогатији по броју и разноврсности илустрација старих и ретких књига и реткости од изузетног значаја. Тако, рецимо, читалац може да види најстарију књигу Библиотеке Матице српске – *Майичин айосѣол* из 13. века, писан на пергаменту, као и следеће (навешћемо само неке): *Псалѣир Гаврила Тројичанина* из 17. века, *Текелијин рукојис* из 18. века, рукописну музикалију *Грчка ѣсалѣиѣија* из 18. века, србуљу *Окѣиох ѣрвојласник* из 15. века, неке од елзевира и алдина, неке од руских штампаних књига, *Сѣемаѣоѣрафију* Христофора Џефаровића из 18. века, која садржи грбове јужнословенских земаља, *Славеносерјиски мајазин* из 18. века, уредника Захарије Орфелина итд. Осим тога, могу бити интересантне и фотографије великог броја старих књига, које садрже посвете и белешке знаменитих личности.

У каталогу се могу се видети и фотографије одељења, фотографије читаоница, апаратуре за конзервацију и рестаурацију књига, те фотографије неких рестаурисаних књига из Сентандреје, фотографије изложби, разних издања Библиотеке Матице српске, као и публикација из Посебних збирки. Осим тих, постоје и оне које илуструју разне догађаје и дешавања у Библиотеци, што читаоцима, поред потребних информација, пружа и велики естетски ужитак. Аутори фотографија су Соња Сулоцки Јегдић, Владимир Шанталаб и Бранислав Вареника.

Књигом *Библиотека Матице српске: Поводом 185 година од ѣтварања за јавносѣ 1838*, ауторке Душица Грбић, Гордана Ђилас и Александра Драпшин дале су шири увид у историју настанка и развоја Библиотеке Матице српске, у богатство њених фондова и врсте послова које обавља, по чему је тренутно то најпотпунија монографија о Библиотеци Матице српске, а у припреми је и потпуније и обимније издање, како су ауторке наговестиле у „Уводној напомени”. Читаоци ове значајне публикације засигурно ће добити не само потребне информације о историји и функционисању једне од најзначајнијих установа српске културе, већ ће имати прилику да заиста уживају, откривајући многе реткости и драгоцености које Библиотека Матице српске има да понуди.